

P. Szabó Béla[1]: Marton Géza debreceni jogi oktatási reformtervei és a római jog helye a curriculumban[2]

Debreceni Jogi Műhely, 2006. évi (III. évfolyam) 1. szám, (2006. január)

Amennyire meg tudom ítélni, Marton Géza életében egyenlő jelentőségű volt jogtanári és jogtudósi énje. Erre utalnak azok a szeretetteljes és személyes hangú megemlékezések, melyek a 25 év előtt megrendezett konferencia előadásában és azok nyomtatott formájában, a Tanítványok Marton Gézáról című füzetecskében[3] megjelentek. A 300 példányban készült kis füzet néhány darabját talán annak szerkesztője, a mai konferencia iniciátora és levezető elnöke, Hamza akadémikus professzor úr – még mint adjunktus – hozhatta magával azon frissiben Miskolcra, midőn meghívást kapott, hogy az első jogász évfolyamnak előadást tartson. Ezen példányok egyike kerülhetett demonstrátorként a kezembe, és azt forgatva mitsem tudó joghallgatóként is megérthettem, hogy miért kapta a tanszékvezető szobájában elhelyezett „római jogász Pantheonban” a központi helyet Marton professzor, jobbról-balról olyan tekintélyek által udvarolva, mint Wieacker, Kaser vagy Riccobono. Sajnos a 25 évvel ezelőtt szót kapók közül[4] ma már csak Zlinszky János van közöttünk. Tőle a hosszú őszi és téli esték teázásai során hallhattam Martonról, a tanárról lelkesült és hálától átítatódott szavakat.

Sajnos kevesen maradtak, akik személyesen ismerték, s ma nekünk Marton tudományos unokáinak és dédunokáinak már csak a könyvek maradtak. A könyvekből pedig a tudós, a tekintélyes romanista és civilista, a most készülő Polgári Törvénykönyv koncepciójában a kortársak közül egyedülként név szerint többször is említett, tudós Marton Géza lép elénk – ezt tükrözi a mai előadások tematikája is.

Engedjék meg, hogy az egyensúlyt kicsit fenntartandó, mint méltatlan unoka és – szerénytelenség ugyan ezt mondani –, de Marton tanszéki örököse Debrecenben, a könyvekből előlépő tanárt idézzem és elevenítsem meg a rendelkezésünkre álló rövid időkeretben.

Marton jogi oktatási reformgondolatait Asztalos László 1980-ban[5] úgy értékelte, hogy ez volt „életének egy olyan területe, egy olyan kisugárzása, amelyben még életében sikereket ért el.” Asztalos fejtegetéseiből nem igazán derül ki ezen sikerek mibenléte, de az ő értékelő szavaiból, Pólay korábbi, római jogi oktatásunk történetét tárgyaló összefoglalásából,[6] valamint Zlinszky János 1999-ben Debrecenben elhangzott előadásából[7] – kimerítve ezzel a Marton munkásságának ezen részével foglalkozó csekély számú munkákat – mindenképpen az világlik ki, hogy sokszor kortársai számára meglepő, többé-kevésbé radikális gondolatai ellenére is korának egyik elismert szaktekintélye volt a jogi oktatás reformjának kérdésében.

Mivel – mint jelenlegi jogi kari dékán – immár öt éve nyomom követhetem az új évezred hazai törekvéseit a jogi oktatás megújítására, s „maga felé hajló karú” korántsem szentként aggódva figyelhetem a jogtörténeti és római jogi tárgyak jogosultsága és szerepe körül ciklikusan visszatérő – ha nem is támadásokat – de kérdőjeleket, logikusnak tűnt, hogy a mai ünnepélyes alkalommal Marton ezen énjéről szóljak. Az általam aláhúzott martoni gondolatok tekintetében – ellentétben a fikciós filmek elején szokásos kijelentésekkel – sajnos nem véletlen a jelenkori állapotokkal való bármilyen hasonlatosság.

Másik indokom az, hogy a debreceni karon elkezdődött és immár harmadik kötetéhez ért korábbi professzoraink életének és munkásságának a feldolgozása.[8] Ezen életutak

szükségszerűen kettős szemléletű feldolgozást jelentenek: azon tanárok esetében, kik tanárlétük nagy részét Debrecenhez kötve élték, a teljes életút és munkásság feldolgozásra kerül, míg azoknál, kik önszántukból (mint Marton, Iványi, Nizsalovszky) vagy kényszer hatása alatt (mint Kauser,[9] Schultheisz,[10] vagy Hacker[11]) távoztak, elsősorban a debreceni évek tevékenységére koncentrálnak a szerzők.

Marton esetében nem könnyű – az éppen rám háruló – feladat, hiszen kijelenthető, hogy legmaradandóbb elméleti műveinek jelentős részét Debrecenben alkotta, s mint látható lesz, jogoktatással foglalkozó munkáit kivétel nélkül debreceni professzorként írta meg. Hat tanulmány,[12] összes publikációjának kb. egytizede (a debrecenieknek egynegyede), mintegy száz oldal terjedelemben.

A hazai jogoktatás a múlt század első felében is több sebből vérzett, a magyar felsőoktatás „állatorvosi beteg lovának” volt tekinthető.

A jogászképzés – az 1870-es évek közepe óta fennálló – már akkor sem tökéletes tanulmányi rendszerét a dualizmus idején „agyonreformálták,” vagyis a felismerhetetlenségig eltorzították azt ötletszerű beavatkozások: a hetvenes évek végétől a „nagy háború” végéig nem kevesebb, mint tizenkét alkalommal nyúltak bele, vagy kísérelték megreformálni a jogoktatást. „Ekkor indult el kálváriás útjára a jogi oktatás reformjának gondolata – írta utóbb Mártonffy Károly – , évtizedről évtizedre megismétlődve, mindig alámerülve és újra meg újra felbukkanva, az egymást váltó miniszterek ígéreteiben, minisztériumi tanácskozások, az egyetemi jogi karok ülései, jogászgyűlései, jogászegyleti viták végnélküli sorozatán, elnémíthatatlanul mindig újjászületve: mégis anélkül, hogy végül is megvalósulhatott volna.”[13]

A jogászképzés egyik fő problémáját a vizsgarendszer teljes zűrzavara jelentette:

- a minősítés bifurkációja (a jogtudományi és az államtudományi államvizsgálatok, illetőleg doktori szigorlatok szétválasztása), valamint
- a vizsgák „dualizmusa” (az államvizsga és a doktori szigorlat párhuzamos fennállása),
- majd a későbbiekben a – vonatkozó kvalifikációs törvények következtében – a doktorátusnak tudományos grádusból minősítő jellegűvé válása, és egyidejűleg az államvizsga értékének fokozatos devalválódása. [14]

A jogászképzés másik XX. századi jellemző vonása az „in absentia” hallgatás volt, a hallgatók nagy többsége nem járt az előadásokra, igen sokan nem is tartózkodtak az egyetem székhelyén. E „mezei jogászok” a vizsgákra a hírhedt „jogi szanatóriumok” (szemináriumok) párhetes magoltatása után készültek fel úgy-ahogy, doktori értekezésüket pedig megvásárolták, és a jogi karok e gyakorlattal szemben teljesen tehetetleneknek bizonyultak.

Az 1920-as években is állandósultak a jogászképzés reformjára irányuló törekvések. A Felső Oktatásügyi Egyesület jog- és államtudományi szakosztálya, az Igazságügyminisztérium, a Budapesti Ügyvédi Kamara, a vidéki jogi karok és jogakadémiák, egyes professzorok és gyakorlati szakemberek ismételten sürgették e képzés problémáinak megoldását (vagy legalábbis mérséklését).

A javaslatok lényegében azonosak voltak:

- a képzés intenzívebbé tétele,
- a „mezei jogászság” megszüntetése érdekében a kötelező előadás-látogatás tényleges megvalósítása,
- a kötelező kollokviumok bevezetése,
- a szemináriumi-gyakorlati oktatás rendszeresítése,
- a tanterv egyes aránytalanságainak, anakronisztikus elemeinek kiküszöbölése,
- közgazdasági és társadalomtudományi oktatás erősítése,

- a „jogi szanatóriumok” működésének betiltása, valamint
- a jogi doktorátus tudományos fokozattá tétele.[15]

A mainál jóval számosabb korabeli jogi folyóiratok roskadoztak a jogoktatás reformját sürgető dolgozatoktól, ötletektől, követelésektől. Igazából ma sem lehet tudni, mi akadályozta meg a jobbító szándék győzelmét.

A húszas évek kultuszminisztere, Klebelsberg Kuno is ringbe szállt a jogászképzés megreformálása érdekében: „Rajta leszek, hogy a jogi pálya megszűnjön majálisnak és a kitombolás idejének lenni.”(1928)[16] A nagy miniszter és nehéztüzére, Magyary Zoltán bicskája azonban beletört a feladatba. 1928-ban és 1931-ben a Magyary (utóbb már mint racionalizálási kormánybiztos) által készített reformjogszabály-tervezetek kudarcot vallottak egyes jogi karok ellenállásán. A karok becsületesen véleményezték az egyes javaslatokat, de sok esetben nem tudtak kibújni saját bőrukából: a felülről jövő kezdeményezéseket „megfűrták.” 1932-ben a pesti kar saját tanulmányi és vizsgatervezetet készített, s ez lett aztán a nevezetes 1936-os – szintén maradandó eredmény nélkül végződő – Országos Felsőoktatási Kongresszus alapdokumentuma. Ez is mutatja, hogy a karok látták ugyan a nehézségeket, de sok tekintetben nem tudtak kilépni saját árnyékukból és a pénztelenség szorításából.

Marton 1924-ben egy eddig kevésbé figyelembe vett recenzióval jelent meg a csatamezőn.[17] Kevésbé ismert tény, hogy az 1921-ben a római jog tanszékére (Kiss Géza utódjaként) kinevezett Marton – a Kar történetében egyedülálló módon – épp ekkortól[18] néhány évre a római jog rendes tanára címet az 1922 óta vakáns Kereskedelmi- és váltójogi tanszék vezetésére cserélte, ahová 1924 júniusától ideiglenesen, 1925 februárjában véglegesen került kinevezésre. Ettől kezdve a római jogot helyettesítőként hol ő, hol a perjogász Bacsó Jenő[19] adta elő egészen 1927-ig, Marton újbóli kinevezéséig.

Az említett recenzió mutatja, hogy Marton jogoktatást jobbító elképzelései már ekkor készen álltak. Későbbi munkái, egyrészt a már itt megfogalmazott logikus felépítésű koncepció alapos háttérkutatásokkal való alábástyázásával húzzák alá az eredeti gondolatok helyességét, másrészt újabb jobbító javaslatok kidolgozására adnak lehetőséget.

Első „okadatoló” tanulmányában – amennyire betekintésem van a korabeli irodalomba – kortársai közül egyetlenként – alaposan körülnéz a vezető európai nemzetek jogoktatási „piacán.” A magyar jogoktatás feszítő problémáit konfrontálja a német, francia, osztrák, olasz, svájci, belga és spanyol jogoktatásról fellelhető információkkal (alaposabban az első három nemzet egyetemének szabályozását görcső alá véve). Módszere indokolt, ezt annál is inkább átérzem, mivel két év előtti csatározásaink során, melyet a lineáris képzés elhárítása érdekében magunkra vettünk, bizony nagy hasznát vettük volna egy ehhez hasonló kitekintésnek. Ezen vizsgálódásainak eredményei új szempontokat is adnak későbbi állásfoglalásaihoz, de alátámasztják korábbi megérzéseit is, ami mutatja, hogy Marton „zsigerből” ráérezett a szerinte gödörből kivezető útra. Az már más kérdés, hogy – a debreceni karon minden reform-véleményezésbe[20] bevont, oktatáspolitikai szakértőnek számító – Marton legradikálisabb gondolatait nem tudta elfogadtatni „konzervatívabb” beállítódású debreceni kollégáival[21] sem (példa erre 1932-es bizottsági titkársága), és a reform-folyamatok állandó és ciklikus megtorpanása még ez utóbbiak korlátoltabb törekvéseinek megvalósulását is gátolta.

Marton vizsgálódásai kezdetén abból az axiómából indul ki, hogy sok a joghallgató Magyarországon: „A területében s lakosságában közel harmadára csökkent országban a megkétszereződött számú egyetemeken s a még megmaradt jogakadémiákon olyan jogász-túltermelés folyik, amelyet a gazdaságilag meggyöngyült társadalom nem bírhat el sokáig anélkül, hogy a beavatkozás halogatásának igen keserű gyümölcsei ne teremnének.” – írja 1926-ban.[22] Ennek jár utána statisztikai adatokat feldolgozva 1927-ben megjelent

tanulmányában.[23] Megállapítja, hogy a háború után a többi karok hallgatói létszáma jóval nagyobb arányban növekedett, mint a joghallgatók létszáma és a kiadott jogi diplomák arányszámának megcsökkenését is konstatálja:[24] „a jogi fakultások hallgatósága, bár a háborúelőtti arányszámhoz képest erős gyarapodást mutat, nem tünteti fel azt a nagyméretű és egyenesen aggodalmat ébresztő növekedést, melyet egyes más pályák (különösen az orvosi és mérnöki) mutatnak.”[25] És a túltermelés veszélyét már csak „küszöbön állónak” látja. De a veszély elhárítható lesz a „jogi tanítás és tanulás teljes komolyságának helyreállítása az oktatási és vizsgarend szigorú, gyökeres reformja által.” A túltermelési veszély többé nem jelenik meg érvrendszerében, (még a Debrecen jogászképzésbeli részesedésével foglalkozó, statisztikai adatokat felmutató szösszenetében sem[26]), s a későbbiekben kizárólag a veszély elhárításának eszközrendszerére koncentrálnak. Ezen javaslatait természetesen nem tudhatjuk még megközelítő részletességgel sem nyomon követni. Csak a legfontosabb – vissza-visszatérő – gondolatokat vehetjük számba vázlatos szerűen.

1. Valamennyi tanulmányának sarkalatos pontja (sokszor első helyen kiemelve) – melyet kortársai közül az egyik legkövetkezetesebben képviselt – a jogi doktori cím általános jellegének megszüntetése: a doktori cím ne járuljon szükségszerűen a jogi végzettséghez, hanem külön tudományos képesítést jelöljön.[27] A legkülönbözőbb árnyalatban fogalmazza meg ezt a gondolatot: „A doktorátus pedig, mint a kiválóbbaknak való önkéntes vizsgaalkalom, a képesítő államvizsgától szigorúan elkülönítendő. A mai rendszer, mely minden szamarat a doktorsüveg alá hajt és ereszt, egyenesen kulturbotrány.”[28] „Már most, ha mi ezzel szemben a világba bocsátjuk a mi jelöltünket, aki semmi egyebet nem tett, mint kötelező 'kenyér vizsgálatokat' kiálltatta, a hangzatos 'doctor iuris universi' címmel, akkor érzésem szerint bizonyos fokú ámitást, megtévesztést, hamisítást követünk el ezzel az internacionális jellegű címmel szemben.”[29]

Marton a doktori fokozat elnyerését speciális kollégiumok és gyakorlatok hallgatásához, nyomtatásban megjelent értekezés kiadásához, majd ezt követően a választott szak résztárgyait felölelő szigorlat letételéhez kívánta kötni. Meggyőződése szerint az „ily módon elnyert doktori cím azután tanúskodnék arról, hogy viselője komolyan rászolgált arra, hogy őt megkülönböztessük pályatársaitól legalább is tudományos ambíciójáért és végzett többletmunkájáért, mellyel egyes szakokba jobban behatolt.”[30]

2. Nem kell minden joghallgatónak jogi doktorrá, sőt egyetemet végzett jogásszá sem válnia: „Ma már épkézláb jelölt nem tesz államvizsgálatot, ellenben kevés kitartással a legszerényebb kaliberű koponya is megszerezheti a doktori süveg díszét”[31] Marton a hazai jogi oktatás elsekélyesedésének egyik jelentős forrását abban találta meg, hogy rendszerünk ugyanazon tanulmányi rendre tereli a jogi képzésben résztvevő egész tömeget, tehetségest és tehetségtelent egyaránt, s doktori vizsgára kényszeríti azt is, aki „ismerve a maga gyengébb elbocsátottságát szívesen beérné egy szerényebb kenyérdiplomával, mely egy kis közigazgatási, pénzügyi, igazságszolgáltatási álláshoz juttatná.”[32] Európai körbetekintése egyik legfontosabb hozadékának azt tekinthetjük, hogy – kortársai között egyetlenként – elismeri egy alacsonyabb felsőfokú jogi végzettség létjogosultságát is, a francia „capacité” mintájára, amely két éves tanulmányi idő és két vizsga után adna képesítést.[33] Talán ezeket a tanfolyamokat (melyeknek a korabeli jegyzői tanfolyamokban látja párhuzamát) a jogakadémiákra lehetne telepíteni,[34] megoldva ezek fenntartási problémáit is és megőrizve az egyetem tanárutánpótlásában játszott fontos szerepüket. Emellett természetesen már kezdetben odahelyezte a rendes jogi tanfolyamot (a francia licence-nek megfelelően)[35], de –összezsengve a kormányzati szándékokkal – természetesen doktori diploma nélkül. A két tanfolyam kapcsolatáról csak 1936-ban a Kongresszuson foglalt állást: szemben a francia gyakorlattal lehetségesnek tartaná a kettő közötti átjárást, de – szemben a ma erőltetett, lineáris képzéssel kapcsolatos elképzelésekkel – kizárólag lefelé:[36] aki nem bírja az egyetemi szintet, az kerülhessen be az alsóbb szintű képzésbe. Ráépülésről nem gondolkodik.

Ráépíteni csak a rendes jogi képzésre lehet, mégpedig a tudományos érdeklődést és képességeket bizonyító doktori tanulmányokat.

3. Marton egyértelmű szándéka a vizsgák számának csökkentése: „A magyar rendszer ... olyan halmozását teremtette meg a céltalan, száraz vizsgáztatásnak, mely talán még az olaszt és a spanyolt hozzávéve – a rekordot tarja egész Európában!”[37] „Meg kell szűnnie végre annak a felfogásnak, hogy jogtanításunk minden bajára egyetlen panacea a folytonos, ismételt, végnélküli vizsgáztatás.”[38] „Két-háromszáz, vagy még több kollokvium egy félévben agyonnyomja a professzort. Hogy pedig ezt a munkát más (adjunktus) végezze, az szerintem képtelenség.”[39] Mindenképpen ki akarja zárni annak lehetőségét, hogy olyan tárgyakból, melyekből a hallgató már alapvizsgát tett, s később nem kapott többlettudást, vizsgáztatható legyen a szigorlaton.[40]

4. S mivel mind a vizsgarendszer, mind a tanterv gyökeres átalakítását sürgette, ezzel elérkeztünk szintén végig konzekvensen (igaz kisebb változtatásokkal) hirdetett törekvéséhez a tanrendszer, a tárgyak tanévekre való beosztásának reformja kérdéséhez, mely természetesen érinti a jogtörténeti tárgyak, köztük a római jog curriculumban betöltött szerepének átértékelését is. 1924-ban megjelent recenziója óta hirdetett felfogása az, hogy a jogi oktatást a modern alaptárgyakra szóló bevezetéssel – és nem a történeti és elméleti tárgyakkal kell kezdeni. Helytelenítve a római jog bevezető kollégiumszerű előadásának módszerét, az egész első évet a jogtudomány fogalmi elemeit nyújtó és érvényben levő jogrendszerünk alapjait ismertető bevezetésre kívánta fordítani, s a római jogot a jogi oktatás keretében előadott történeti tárgyak sorába kívánta illeszteni. Érvelésében pedagógiai és tudományelméleti szempontok fonódtak össze:[41] a jogtörténeti tárgyak a levegőben lógnak akkor, ha semmiféle jogi ismeret, államtani ismeret nem előzi meg őket. Ezért át akarta vinni a jogtörténet és a római jog oktatását legalább a második évre, amelyben mintegy elméleti alapvetést nyújtott volna jogelmélettel és politikával kiegészítve.

Az első évben (kezdetől)[42] alkotmányjogot, büntetőjogot, magánjogot akart alapfokon – Justinianus institúcióira hivatkozva[43] – tanítani: „az élő jog alapelemeinek megismertetése mindjárt a tanpálya kezdetén.”[44] Későbbi tanrend-változataiban ebben a tanévben az alapvető jogágak szerint felosztott bevezető mellett (eredetileg után) a közgazdaságtant kívánta volna tanítani (két éven át).[45] Az első év után (mintegy válogató jelleggel) alapvizsgát várt volna el a hallgatott tárgyakból. (1924-es elképzelése szerint a történeti-gazdasági-bölcseleti tárgyak kitöltötték volna a második és harmadik évet, míg a negyedik év „a magánjog, államjog és büntetőjog elméletileg elmélyített studiumaival” fejeződött volna be. A tanfolyamot ekkori elképzelései szerint egy egységes államvizsga zárta volna.)[46]

Ezen később – kiforrottabb tanrendi elképzeléseiben – változtatott: a második „elméleti” évben (római jog, jogtörténet, egyházjog, jogbölcselet)[47] szerzett ismeretekről a hallgató egy második alapvizsgán számolna be (első, elméleti vagy történeti szigorlat). A kiforrott változat szerint a tételes tárgyak harmadik-negyedik évben történt („kisebb óraszámú, több kollégium keretében az anyag egy-egy részletét, de azt behatóbban”[48] tárgyaló) hallgatása után két (állam- és jogtudományi) szigorlatra kerülne sor, tetszés szerinti sorrendben. Ez lenne a jogvégzettség feltétele.[49]

Marton maga is megvallja, hogy tanrendszere sokat merített a debreceni jogi kar 1915-ben készített jogoktatási reform-javaslatából, különösen annak kisebbségi véleményéből. Vizsgarendszerét pedig az osztrák Studienordnunggal rokonítja.[50]

5. Marton már 1924-ben egyértelműen úgy látta, hogy a római jog jogoktatásbéli szerepén változtatni kell: „A római jog tanítása ma semmivel sem több, mint az alapfogalmak elsajátítására szolgáló bevezető tanfolyam... Ily alárendelt célra való használás a római jognak egyrészt felesleges erőpazarlás, másrészt lealacsonyítása a tárgynak.”[51] 1928-as tanulmányában, majd 1936-os megnyilatkozásában mindvégig ragaszkodik korán kialakult álláspontjához.[52]

Szászy-Schwarzot követve élesen bírálja kora római jog oktatását, önkritikát is gyakorolva: „az a tanítás, mely ma nálunk a római joggal folyik, lealacsonyítása magának a római jognak, mert nyilvánvaló, hogy a kezdő tanítás nem bocsátkozhatik le a római jog kincsesbányáinak mélyéig, a stúdium pedig a későbbi években nem tér vissza. A mi mostani római jogtanításunk – talán egy-két ritka kiváló ifjú esetétől eltekintve – igazából nem más, mint szemfényvesztés: a római jog külsőlegességeinek pusztá beszajkózása, ami minden nagyobb kár nélkül el is maradhatna, mert ez nem viszi előbbre a hallgató jogérzékének fejlesztését, elméjének csiszolását. Ehhez a szöveg olvasása és tanulmánya kellene, ahova a kezdő tanítás eredményesen nem is juthat el.”[53]

Rámutat tehát arra, hogy a római jog nem tanjog abban az alantasabb értelemben a fogalomnak, hogy azon jogi, akár magánjogi alapfogalmakat kellene tanítani, s csak azért került nálunk is a jogi oktatás elejére, mert a német és osztrák tanterveket utánoztuk. „És a római jogot ... odadobjuk első táplálékul annak a kezdőnek, akinek még halvány körképe sincs a jog rendszeréről, fogalmairól!”[54] „Aki az emberi elmének ezt a remek alkotását csak arra tudja felhasználni, hogy rajta a kezdőknek alapfogalmakat tanítson, az vétkezik a római jog ellen. Hasonlít ez az eljárás ahhoz ... a középiskolai tanításmóddhoz, mely az ókori és újkori klasszikusok olvasását csak arra használja, hogy rajtuk a gramatika, vagy szintaxis szabályait gyakoroltassa.”[55]

A tradíciókon kívül az is közrejátszott a tárgy helyének állandósulásában, hogy „nem volt magánjogi kódexünk, amelyet helyébe tudtunk volna tenni a tanítás tengelyül.”[56] Láttuk, hogy Marton szerint az első évfolyam oktatásának a jusziniánuszi institúciókhoz méretezett magyar, élő közjogi, magánjogi és büntetőjogi kurzusokból kellene állnia. Az e tárgyakból tartandó alapvizsga kiszűrné az egyetemre nem valókat, s ezáltal a római jog a második évfolyamon[57] már csak a kiválóbbak részére adatnék elő, akik az első év nagy rostáján átestek. Így volna csak biztosítható, hogy a római jog hatalmas történeti, didaktikai és tudományos értékei a hallgatóság közkincsévé válhassanak:

„A római jognak olyan finomságai vannak, benne a tiszta jográció oly szabadon érvényesül, mint egy modern jogban sem, mert ez utóbbit a tömeg szempontjai, jogpolitikai mérlegelések gyakran kényszerítik egy-egy probléma leegyszerűsítésére, a logikailag éles elhatárolások letompítására, az eljárások gyorsabbá, olcsóbbá tételére. Ép ezért a tanításban a római jog megbecsülhetetlen összehasonlító anyag, amit azonban a mai rendszer, mely az institúcióknál megáll, nem használ ki.”[58] – írja már 1924-ben.

A római jogból szerzett ismeretekből a hallgatók a második év végén teendő szigorlaton számolnának be. A köz-, magán- és büntetőjogból pedig első évben institúción szinten, a szigorlaton pedig pandektaszinten vizsgáznának.[59]

Marton oktatási reformtervét részben valósították meg 1946 után, hiszen a bevezető magánjog és büntetőjog institúción szintű oktatását az első, illetőleg második évfolyamon bevezették, s ezek mellett a magánjogot és büntetőjogot magasabb szinten a harmadik éven meghagyták. Átvitték a római jogot (bár a jogtörténeteket nem) a második évre, az elméleti tárgyak mellé, óraszámát – Marton szándékainak megfelelően 8-ról, 5-re csökkentve.[60] A Marton által kívánt nőemelés a római jog oktatása területén nem valósult meg, s reform-gondolatának ma már csak torzóját érhetjük tetten itt-ott egy-egy mintatantervben. A római jog heti 5 órája átlagban ma is megvan, az általa hön áhított praktikumok is megtartásra kerülnek.

De vajon nyugodtan nézhetünk Marton szigorúan jóságos szemébe?

Én bizonyosan nem, s nem csupán az időtűllépés és a mai előadásból kimaradt sok-sok szempont miatt.[61]

- [1] Dékán, tanszékvezető egyetemi tanár, DE ÁJK Jogtörténeti Tanszék
- [2] A „Marton Géza akadémikus születésének 125. évfordulója alkalmából rendezett konferencia” (Budapest, ELTE ÁJK, 2005. december 9.) alkalmából elhangzott előadás eredeti, lábjegyzetekkel ellátott változata.
- [3] Tanítványok Marton Gézáról, szerk. Hamza Gábor, Budapest, 1981.
- [4] Asztalos László, Brósz Róbert, Márky Tamás, Visky Károly, Zlinszky János.
- [5] Asztalos László, Marton Géza tanainak hatása a magyar jogtudományra, = Tanítványok Marton Gézáról, szerk. Hamza Gábor, Budapest, 1981, 9-25.
- [6] Pólay Elemér, A római jog oktatása a két világháború között Magyarországon (1920-1944), Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae, Acta Juriudica et Politica XIX/3. (klny.)
- [7] Zlinszky János, Marton Géza, a debreceni egyetem tanára (kézirat)
- [8] A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947), szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2002; A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai I., szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2004.
- [9] Prugberger Tamás, Kauser Lipót = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai I., szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2004, 243-264.
- [10] Kardos Sándor, Devecseri Schultheisz Emil, = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai I., szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2004, 187-219.
- [11] Kiss Katalin, Hacker Ervin, A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai I., szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2004, 169-184.
- [12] Marton Géza, Magánjogtanításunk kérdéséhez: Reflexiók egy könyvhöz, Magyar Jogi Szemle, (1924/10), 319-325. [a továbbiakban: Marton, 1924]; Uő., Az egyetemi jogtanítás Európa főbb államaiban. A jelenleg érvényben lévő szabályzatok nyomán összeállította M.G., A Felsőoktatási Egyesület Közleményei, 1926, 3-36. [a továbbiakban: Marton, 1926]; Uő., Visszapillantás jogi oktatásunk utolsó évtizedére, Magyar Jogi Szemle, (1927/6), 225-240. [a továbbiakban: Marton, 1927]; Uő., Jogtanításunk reformja, klny. Debreceni Szemle, 1928. klny. [a továbbiakban: Marton, 1928]; Uő., A debreceni egyetem része az országos jogászképzésben, Jogtudományi Közlöny (1934), 26. [a továbbiakban: Marton, 1934]; Felszólalás az 1936. december 10-16-ig tartott Országos Felsőoktatási Kongresszuson = Magyar Felsőoktatás, II, szerk. Mártonffy Károly, Budapest, 1937, 110-120. [a továbbiakban: Marton, 1936]
- [13] Mártonffy Károly, Jogi oktatásunk új rendje, Városi Szemle, 1946, 421. Idézi Ladányi Andor, Klebelsberg felsőoktatási politikája, Budapest, 2000, 118.
- [14] Ladányi, i.m., 118.
- [15] Ladányi, i.m., 119.
- [16] 8 Órai Újság, 1928. szeptember 4. 1; Idézi Ladányi, i.m., 120.
- [17] Marton Géza, Magánjogtanításunk kérdéséhez – Reflexiók egy könyvhöz, Magyar Jogi Szemle, 1924, 319-325.
- [18] Vö. A Debreceni m. kir. Tudományegyetem Jog- és Államtudományi karának jegyzőkönyve, 1924. 06. 06., 1925. 02. 10.
- [19] Bacsó Jenő életére lásd Balogh Judit, Bacsó Jenő: A polgári perjog tanára = A Debreceni Tudományegyetem jogász rektorai (1915-1947), szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2002, 203-233.
- [20] 1928-ban és 1932-ben aktív szerepet kapott a debreceni kar Magyary Zoltán tervezeteit véleményező testületeiben. Ezek elemzése, vagyis az elmélet és a gyakorlati megvalósítás lehetőségének konfrontálása a kari tanácsi jegyzőkönyvek alapján ezen tanulmány továbbfejlesztett változatában kaphatnak majd helyet.

- [21] Vö. pl. Kováts Andor, A jogi oktatás reformja, Büntetőjog, (1932/4). klny.; Kováts Andor életére vö. Szabó Krisztián, Kováts Andor, = A debreceni Tudományegyetem jogtanárai (1914-1949) I., szerk. P. Szabó Béla, Madai Sándor, Debrecen, 2004, 63-98.
- [22] Marton, 1926, 1.
- [23] Marton, 1927.
- [24] Uo., 230-231.
- [25] Uo., 231.
- [26] Marton, 1934, 23-24.
- [27] Marton, 1924, 325; Marton, 1926, 32; Marton, 1927, 235-236; Marton, 1928, 1-5; Marton, 1936, 111-114.
- [28] Marton, 1924, 325.
- [29] Marton, 1928, 3; Hasonló értelemben Marton, 1928, 5.
- [30] Marton, 1936, 114.
- [31] Marton, 1928, 2.
- [32] Marton, 1936, 111.
- [33] Marton, 1927, 236; Marton, 1928, 15 és 34.
- [34] Marton, 1927, 236; Marton, 1928, 5.
- [35] Marton, 1926, 32; Marton, 1927, 236; Marton, 1928, 15; Marton, 1936, 119.
- [36] Marton, 1936, 113.
- [37] Marton, 1928, 7.
- [38] Marton, 1928, 7.
- [39] Marton, 1926, 36.
- [40] Marton, 1937, 120.
- [41] Már Marton, 1924, 320-322.
- [42] Marton, 1924, 322.
- [43] Marton, 1928, 10-11; Marton, 1936, 116.
- [44] Marton, 1928, 10-11.
- [45] Először Marton, 1928, 12; Marton, 1937, 119.
- [46] Marton, 1924, 325.
- [47] Először Marton, 1928, 12-14; Marton, 1936, 115.
- [48] Marton, 1928, 14.
- [49] Marton, 1928, 15; Marton, 1937, 119.
- [50] Marton, 1928, 15.
- [51] Marton, 1924, 320.
- [52] Marton, 1928, 9-10; Marton, 1936, 118-119.
- [53] Marton, 1928, 10.
- [54] Marton, 1928, 10.
- [55] Marton, 1936, 118.
- [56] Uo.
- [57] Marton ellenezte e tárgy (és a történeti tárgyak) még későbbre helyezését, ami 1936-ban a reformpártiak jó részénél általános kívánságnak látszott.
- [58] Marton, 1924, 324.
- [59] Pólay, i.m., 17.
- [60] Asztalos, i.m., 16; Pólay, i.m., 19.
- [61] A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara jogászképzése mintatantervében a római jog alapvizsgatárgyként mindkét félévben heti 4-4 óra előadás és heti 1-1 óra praktikum keretében szerepel.